

Základní údaje o neziskovém sektoru v České republice

Publikováno 25. 9. 2025

Tato analýza vznikla v rámci projektu „Přehledová studie o přínosu neziskových organizací“, kterou realizuje analytický ústav STEM na základě grantové podpory Nadace OSF. Cílem projektu je prozkoumat různé aspekty organizovaného občanského sektoru a jeho přínosu pro fungování svobodné, demokratické společnosti. Projekt má následující části:

- 1. Základní údaje o neziskovém sektoru v České republice (vč. ekonomických ukazatelů a jejich vývoj v čase)** – (tento dokument)
2. Společenský přínos neziskových organizací – sbírka krátkých případových studií
3. Aktuální postoje veřejnosti k neziskovým organizacím – kvantitativní sociologické šetření na reprezentativním výběrovém souboru české populace 18+

Tato kapitola představuje výstup z 1. části projektu a přináší přehled statistických ukazatelů důležitých pro porozumění rozsahu, struktuře a významu neziskového sektoru v České republice. Vychází primárně z oficiálních dat Českého statistického úřadu, zejména ze Satelitního účtu neziskových institucí (SÚNI)¹, který poskytuje metodicky konzistentní a srovnatelná data. Nejnovější dostupné údaje jsou zpravidla z roku 2022, částečně z roku 2023, rok je vždy uveden. Závěr kapitoly se věnuje specifickým metodickým omezením a charakteristikám použitých dat.

Výhodou využití dat SÚNI je to, že jsou zaštitěna ČSÚ a je velmi pravděpodobné, že budou ve srovnatelné kvalitě publikována i v budoucnu a že případné změny metodiky budou jasně zdokumentovány (případně i zpětně aplikovány na předchozí roky), takže lze snímek organizovaného občanského sektoru zachycený v této zprávě v budoucnu aktualizovat a doplňovat. Určitou nevýhodou je, že data ze SÚNI bývají publikována až s poměrně velkým odstupem. Na druhou stranu pro většinu z nich neexistuje žádná alternativa, takže jde o nevýhodu, se kterou je nutné se vyrovnat.

¹ Databáze SUNI: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat

1. Struktura a vývoj neziskového sektoru

Neziskové instituce (NI) představují klíčovou součást občanské společnosti. Pro účely statistického sledování se v České republice používá operacionální definice neziskových institucí vycházející z mezinárodní metodiky Satelitního účtu neziskových institucí (SÚNI), která se zaměřuje zejména na právní a institucionální charakter těchto jednotek. Neziskové instituce se v rámci SÚNI vyskytují v různých sektorech, a sice v sektorech S.11, S.12 a S.15. To může někdy vytvářet trochu nepřehlednou situaci a být zdrojem nedorozumění při interpretaci údajů ze SÚNI.

Početně největší část neziskových institucí spadá do sektoru S.15, tedy mezi „neziskové instituce sloužící domácnostem“. Pro instituce v sektoru S.15 platí, že působí mimo veřejnou správu (jsou „nevládní“). Z toho důvodu v souvislosti s nimi někdy hovoříme o tzv. třetím sektoru, tedy sektoru mimo korporace i mimo vládní instituce. Na druhou stranu jsou dle metodiky mezi neziskové instituce započítány také některé instituce v sektorech S.11 a S.12 (sektory nefinančních a finančních korporací), které jsou sice neziskové, ale jejich hlavní činností je tržní produkce). Tyto instituce jsou v rámci SÚNI málo významné. Podobně mezi neziskové instituce ve výkaznictví až do roku 2022 včetně byly zahrnuty také některé instituce v sektoru S.13 (Vládní instituce), konkrétně šlo především o veřejné vysoké školy (VVŠ). Na základě auditu metodiky SÚNI provedeného v roce 2024 však bylo přehodnoceno uvažování o jednotkách zařazených v sektoru vládních institucí jako neziskových. I když z podstaty jsou neziskové, převážilo to, že jmenování rektorů je navázáno na vládní instituce. Z praktického pohledu pak většina lidí, veřejnosti ani odborníků, nepovažuje VVŠ za neziskové instituce, takže změna přiblíží statistické výkaznictví také běžnějšímu porozumění pojmu neziskových institucí. ČSÚ 15. 10. 2025 zveřejní aktualizovanou časovou řadu, ve které již VVŠ ve statistikách SÚNI zahrnuty nebudou. **Tato zpráva proto už uvádí čísla bez VVŠ, aby byla srovnatelná s budoucími publikovanými čísly.**

1.1. Počty neziskových organizací

Podle výše uvedené definice jsou neziskové instituce chápány jako organizace, které nerozdělují zisk, nejsou součástí veřejné správy, jsou samosprávné a jejich existence je založena na dobrovolnosti.

Počet neziskových institucí v České republice zaznamenal v posledním desetiletí výrazný růst. Mezi lety 2015 a 2019 byl patrný poměrně strmý nárůst, který vyústil v překročení hranice 150 tisíc registrovaných subjektů. Pandemie covidu-19 vývoj částečně zpomalila a způsobila mírné kolísání, nicméně celkový počet neziskových organizací zůstal nad hranicí 145 tisíc. Nicméně část těchto organizací není aktivní, tzn. nevykonává žádnou činnost.

Tabulka 1: Vývoj počtu neziskových institucí, 2015-2023, ČR

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Neziskové organizace celkem	133 202	137 816	141 055	142 917	150 362	147 448	150 418	148 546	146 653 (114 815) aktivních

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2015-2023, Tabulka v příloze jako SÚNI0211b_CZ_Tab a SÚNI0110_CZ_Tab0.xlsx

Nejnovější údaje z databáze SÚNI k roku 2023 uvádějí celkem 146 653 evidovaných neziskových institucí, z nichž 115 591 bylo aktivních. Z tohoto počtu připadalo 837 organizací (776 aktivních) na sektor nefinančních (S.11) a finančních institucí (S.12).² Drtivou většinu sektoru z hlediska prostého

² Mezi ty patří zejména zaměstnanecké organizace a zařízení financované podniky (S.11), tj. např. soukromé domovy pro seniory, firemní sportovní kluby, školky, různé hospodářské komory (kromě profesních) a zájmová sdružení právnických osob.

počtu tvoří neziskové instituce sloužící domácnostem, zaměřené na služby pro občany a komunity (S.15) – těch bylo 145 816, z toho 114 815 aktivních.

Údaj o aktivitě a neaktivitě organizací je k dispozici pouze u spolků a pobočných spolků. Od roku 2022 je ve spolkovém rejstříku aplikován § 121 Zákona č. 304/2013 Sb., podle kterého jsou za neaktivní považovány takové spolky a pobočné spolky, které nesplnily povinnost dodat na rejstříkový soud změněné stanovy. U těchto organizací vede rejstříkový soud poznámku o neaktivitě, kterou v případě nápravy vymaže. Od roku 2022 je k dispozici první aktualizovaná databáze neaktivních organizací od Ministerstva spravedlnosti. Tyto organizace jsou stále vedeny v RES, v rámci šetření ale došlo k vyloučení těchto jednotek.³

Tabulka 2: Počet a aktivita neziskových institucí podle sektoru, 2023

	Celkem	působící ve nefinančním a finančním sektoru (S.11 + S.12)	sloužící domácnostem (S.15)
Celkový počet neziskových institucí	146 653	837	145 816
z toho aktivních	115 591	776	114 815

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2023, SÚNI0110_CZ_Tab0

1.2. Struktura a typy neziskových institucí

Do definice neziskové organizace spadá celá řada právních forem, mezi nejpočetnější patří spolky, pobočné spolky, obecně prospěšné společnosti (o.p.s.), nadace a nadační fondy, ústavy a církevní právnické osoby. Vývoj počtu právních forem neziskových organizací v posledních deseti letech odráží nejen samotný vývoj v síle neziskového sektoru, ale také legislativní změny, které měly vliv na strukturu i celkový počet aktivních neziskových subjektů.⁴ Současná typologie neziskových organizací v České republice zahrnuje celkem 26 právních forem (podle SÚNI). Mezi nejrozšířenější a zároveň nejvýznamnější typy patří následující:

- Spolky a pobočné spolky – Nejpočetnější forma občanského sdružování v ČR. V roce 2023 jich bylo evidováno 121 737, což představuje 83 % všech neziskových organizací.⁵ Velká část z nich je založena na dobrovolnické činnosti a komunitní angažovanosti, ačkoli u některých významnějších spolků převažuje profesionální činnost a zaměstnanecké zajištění.
- Církevní právnické osoby – Organizace zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, které působí zejména v duchovní, vzdělávací, charitativní a zdravotní oblasti. V roce 2023 jich bylo registrováno 3 976 (2,7 %).
- Nadace a nadační fondy – Právnické osoby spravující účelově vyčleněný majetek určený k podpoře veřejně prospěšných aktivit – především v oblastech vzdělávání, kultury či zdraví. V roce 2023 bylo registrováno 3 277 těchto subjektů (2,2 %).
- Obecně prospěšné společnosti (o.p.s.) - Organizace poskytující veřejně prospěšné služby, zejména v oblasti sociální péče, kultury a vzdělávání. V roce 2023 jich bylo evidováno 2 424 (1,7 %), což představuje pokles v čase. Je to dáno tím, že o.p.s. byly jako právní forma od 1. 1. 2014 novým občanským zákoníkem (zákon č. 89/2012 Sb.) de facto „zrušeny“ ve smyslu, že obecně prospěšné společnosti se již nedají nově založit. Existující o.p.s. mohou dál fungovat, ale často se postupně transformovaly na ústavy, případně se sloučily či zanikly.

³ Statistiky o počtu zaměstnanců, dobrovolnických hodin atp. tedy vycházejí pouze z oslovení aktivních organizací.

⁴ Metodika SÚNI, k dispozici zde: https://apl.czso.cz/nufiler/fdktjr8s/SUNI_2022rhjewg.pdf

⁵ Dříve měla roli nejčastější formy neziskových institucí tzv. občanská sdružení. Ta byla ale zrušena a nahrazena spolky v roce 2014.

- Ústavy – Tato právní forma často slouží pro činnost v oblasti vzdělávání, výzkumu, sociálních služeb a také kultury. Jejich počet za poslední léta strmě vzrostl, což souvisí s tím, že od 1. 1. 2014 nahrazují o.p.s. (viz výše). V roce 2023 bylo registrováno 1 620 ústavů (1,1 %).

Tabulka 3: Struktura neziskových organizací podle právní formy, 2015–2023, čísla již bez VVŠ

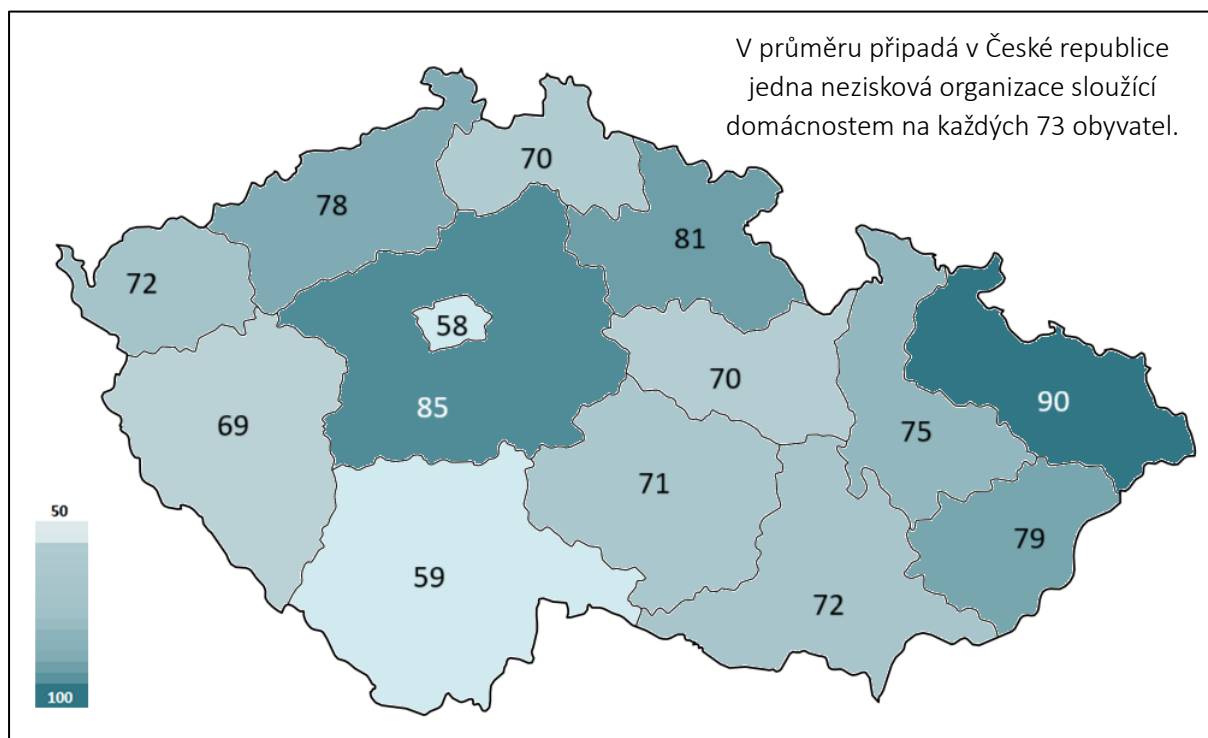
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Neziskové organizace celkem	133 202	137 816	141 055	142 917	150 362	147 448	150 418	148 546	146 653
Spolky a pobočné spolky	110 594	114 134	117 278	118 895	126 099	123 259	125 832	123 965	121 737
Obecně prospěšné společnosti (o.p.s.)	2 830	2 776	2 719	2 655	2 630	2 521	2 513	2 441	2 424
Nadace a nadační fondy	2 071	2 202	2 330	2 442	2 608	2 678	2 909	3 090	3 277
Ústav	398	685	892	1 048	1 196	1 300	1 402	1 513	1 620
Církevní právnické osoby	4 127	4 145	4 152	4 155	4 042	3 927	4 020	4 012	3 976
Ostatní	13 182	13 874	13 684	13 722	13 787	13 763	13 742	13 525	13 619

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2015-2023

Podle údajů z Registru ekonomických subjektů (RES) k roku 2024 je možné sledovat také regionální rozložení neziskových organizací sloužících domácnostem – tedy těch, které poskytují přímé služby občanům a komunitám a zároveň tvoří nejvýznamnější část nestátního neziskového sektoru. Údaje z Registru ekonomických subjektů (RES) se mohou v některých ohledech mírně lišit od dat uvedených v Satelitním účtu neziskových institucí (SÚNI), rozdílly však nejsou zásadního charakteru a lze je považovat za vzájemně koherentní. Podle RES bylo v roce 2023 nejvíce neziskových organizací registrováno v hlavním městě Praze (přibližně 24 tisíc). S větším odstupem následovaly Středočeský a Jihomoravský kraj, kde bylo evidováno shodně okolo 17 tisíc subjektů.

Po přepočtu na počet obyvatel se pořadí mírně mění. Nejvyšší relativní koncentrace zůstala v Praze, kde připadala jedna nezisková organizace sloužící domácnostem na 58 obyvatel, následovaná Jihočeským krajem (1 na 59 obyvatel) a Plzeňským krajem (1 na 69 obyvatel). Naopak nejnižší hustotu vykazoval Moravskoslezský kraj, kde připadala jedna organizace až na 90 obyvatel, a překvapivě také Středočeský kraj, kde činil tento poměr 1 ku 85, ačkoli v absolutních počtech patří mezi regiony s vysokým počtem neziskových organizací. Výrazně vyšší koncentrace neziskových subjektů v Praze je ovlivněna i tím, že zde sídlí řada celorepublikově působících organizací, jejichž faktické aktivity se odehrávají napříč kraji, ale administrativně jsou registrovány právě v hlavním městě. Koncentrace do Prahy nebo dalších specifický regionů také souvisí s tím, že neziskové organizace jsou často finančně závislé na veřejných grantech a dotacích – a právě dostupnost, typ a míra těchto podpor se může výrazně lišit region od regionu.

Hustota neziskových organizací napříč kraji – počet obyvatel na 1 neziskovou organizaci, 2024

Zdroj: ČSÚ, 2024

2 Zaměstnanost v neziskovém sektoru

Neziskový sektor v České republice nepředstavuje pouze důležitou součást občanské společnosti, ale plní také roli významného zaměstnavatele. Podle údajů ze Satelitního účtu neziskových institucí (SÚNI) počet zaměstnanců v neziskových organizacích vykazuje dlouhodobě stabilní růst – v roce 2018 činil přibližně 66 tisíc, od té doby každoročně narůstal. V roce 2022 v tomto sektoru působilo více než 77 tisíc zaměstnanců (přepočteno na plné pracovní úvazky – FTE). Podíl zaměstnanců neziskových institucí na celkové zaměstnanosti v Česku tak činil 1,5 % v roce 2022 (Fořtová, 2024; ČSÚ)⁶.

Největší část pracovní síly v rámci neziskového sektoru je soustředěna v organizacích sloužících domácnostem (sektor S.15), kde v roce 2022 pracovalo přibližně 74 tisíc osob – tedy téměř 96 % všech zaměstnanců NI. Malou skupinu představují zaměstnanci neziskových organizací začleněných do nefinančního a finančního sektoru (S.11 a S.12), kde pracuje pouze kolem 3 tisíc osob (viz tabulka Zaměstnanost v neziskovém sektoru podle klasifikace NACE-CZ). Tato část sektoru NI je tedy z hlediska zaměstnanosti jen okrajová.

Z hlediska odvětví dominuje oblast sociální péče, charakteristická nižšími, ale relativně stabilními příjmy. Významné postavení zaujímá vzdělávání, kde 40 % zaměstnanců pracuje v ostatních vzdělávacích službách (různé kurzy pro dospělé) a sektor kultury, sportu a rekreace, kde je ovšem běžný vyšší podíl sezónních nebo částečných úvazků.

Ostatní oblasti – například náboženské organizace, ekologické iniciativy či profesní a politické spolky – se vyznačují nižší zaměstnaností i nižšími celkovými mzdovými objemy, nicméně mohou také hrát důležitou roli z hlediska sociální koheze a občanské participace.

⁶ [Satelitní účet neziskových institucí](#)

Neziskový sektor je vnitřně značně rozrůzněný – od institucionálně silných, často veřejně financovaných organizací s vyššími mzdami, až po komunitně založené iniciativy fungující s omezenými prostředky a převážně na dobrovolnické bázi.

Tabulka 4: Zaměstnanost a průměrná mzda v neziskových organizacích podle účelu aktivit

COPNI	NI zaměstnanost celkem (FTE)	NI mzdy a platy celkem (mil Kč)	Průměrná mzda
Bydlení	311	118	31 618
Zdraví	4 682	1 790	31 860
Rekreace a kultura	13 283	5 021	31 500
Vzdělávání	15 261	6 785	37 050
Sociální péče	24 354	9 457	32 360
Náboženství	1 188	448	31 425
Politické strany, odborové a profesní organizace	2 886	1 205	34 794
Ochrana životního prostředí	862	329	31 806
Služby jinde neuvedené	14 817	6 553	32 519
CELKEM	77 644	30 935	33 202

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2022

Při pohledu na strukturu neziskových institucí z hlediska zaměření se lze opřít o dvě odlišné klasifikace, COPNI a NACE. Klasifikace COPNI (klasifikace služeb neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu) vyjadřuje, na jaký účel neziskové instituce dávají své prostředky. Kromě této klasifikace se používá také klasifikace NACE (klasifikace ekonomických činností), v které jsou zařazeny instituce podle své hlavní činnosti, kterou mají uvedenou v RES. Neziskové instituce ovšem často vynakládají své prostředky na více účelů než je jejich hlavní činnost. Toto rozdělení jejich nákladů do více oblastí zohledňuje právě klasifikace COPNI. Jinými slovy, v rámci COPNI může jedna nezisková instituce figurovat svými různými částmi v různých kategoriích, což v NACE nemůže, tam musí být zařazena vždy právě v jedné kategorii dle své převládající ekonomické činnosti.

Klasifikace NACE nabízí ovšem detailnější pohled na zaměstnanost. Ukazuje, že klíčovou roli hraje zejména oblast sociální péče. Ta tvoří páteř fungování neziskového sektoru, a to především díky široké síti poskytovatelů ambulantních a terénních služeb, které zabezpečují každodenní péči o ohrožené skupiny obyvatel. Konkrétně zaměstnanost v oblasti zdravotní sociální péče představuje asi 50 % celkové zaměstnanosti v neziskových institucích.

Důležité postavení zauímají také odborové svazy a ostatní společenské organizace, jež se aktivně podílejí na hájení práv zaměstnanců, profesních skupin i širších komunit. V rámci klasifikace NACE jsou uvedeny v kategorii Ostatní, přičemž se podílejí na zaměstnanosti v neziskových institucích asi z 22 %.

Dále významné z hlediska zaměstnanosti jsou instituce fungující v oblasti rekreace a kultury, kde jsou zahrnuty také sportovní kluby. Právě zaměstnanost ve sportovních klubech tvoří převážnou většinu zaměstnanosti ve sféře kultury a rekreace. Tato sféra je navíc obecně charakterizována vyšší mírou dobrovolnictví, nepravidelnými úvazky a sezónností.

Neziskový sektor je strukturálně pestrý a kombinuje v sobě jak profesionalizované služby, tak i nízkoprahové formy občanské angažovanosti. Právě tato rozmanitost je jedním z jeho charakteristických rysů – a zároveň výzvou při nastavování podpory či sledování výkonnosti jednotlivých oblastí.

Tabulka 5: Zaměstnanost v neziskovém sektoru podle klasifikace NACE-CZ, FTE, 2022

NACE	Nefinanční podniky a finanční instituce	Neziskové instituce sloužící domácnostem	Neziskový sektor celkem
P Vzdělávání	490	11 287	11 777
85A Předškolní vzdělávání	50	2 195	2 245
85B Primární a sekundární vzdělávání	199	5 914	6 113
85C Postsekundární vzdělávání	203	942	1 145
85D Ostatní vzdělávání	38	2 236	2 274
Q Zdravotní a sociální péče	993	36 765	37 758
861 Ústavní zdravotní péče	260	572	832
862 Ambulantní a zubní zdravotní péče	0	23	23
869 Ostatní činnosti související se zdravotní péčí	316	813	1 129
87A Sociální péče ve zdravotnických zařízeních ústavní péče	72	4 666	4 738
87B Sociální péče v domovech pro seniory a osoby se zdravotním postižením	122	7 401	7 523
880 Ambulantní nebo terénní sociální služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	223	23 290	23 513
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	325	5 766	6 091
900 Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti	33	549	582
910 Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení	138	424	562
920 Činnosti heren, kasin a sázkových kanceláří	0	0	0
930 Sportovní činnosti a ostatní zábavné a rekreační činnosti	154	4 793	4 947
S Ostatní činnosti	1 405	18 575	20 010
94A Činnosti podnikatelských, zaměstnavatelských a profesních organizací	1 199	1 371	2 570
94B Činnosti odborových svazů a ost. společenských organizací	206	17 204	17 440
950 Opravy počítačů a výrobků pro osobní spotřebu	0	0	0
960 Poskytování ostatních osobních služeb	0	0	0
Ostatní sektory – NACE-CZ A až O; T; U	160	1 878	2 038
CELKEM	3 373	74 271	77 644

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2022

3 Ekonomická produkce sektoru

Ekonomický přínos neziskových institucí v České republice lze hodnotit nejen podle jejich podílu na zaměstnanosti nebo rozsahu poskytovaných veřejně prospěšných služeb, ale také na základě jejich (a) produkce a (b) tvorby hrubé přidané hodnoty (HPH).

Produkce vyjadřuje celkový objem statků a služeb vytvořených neziskovými institucemi, zatímco hrubá přidaná hodnota (HPH) zachycuje pouze jejich vlastní příspěvek k ekonomice, tedy hodnotu, která vznikla po odečtení nakoupených vstupů. Produkce je proto širším ukazatelem, HPH přesněji vyjadřuje reálný ekonomický význam sektoru.

Podle údajů Českého statistického úřadu dosáhla v roce 2022 celková produkce národní ekonomiky více než 16,3 bilionu Kč v běžných cenách. Neziskové instituce se na tomto objemu podílely částkou 114,8 miliardy Kč, což odpovídá přibližně 0,7 %. Z pohledu hrubé přidané hodnoty byl příspěvek neziskového sektoru ještě výraznější. Celková HPH vytvořená v české ekonomice v roce 2022 výrobní metodou činila 6,4 bilionu Kč, přičemž neziskové instituce k ní přispěly 60,4 miliardy Kč – tedy zhruba 0,9 %.

Největší část HPH pocházela z neziskových institucí sloužících domácnostem, které vytvořily produkci ve výši 110 miliard Kč (0,7 % národní ekonomiky) a přidanou hodnotu 58,3 miliardy Kč (0,9 % národní ekonomiky). Oproti tomu neziskové subjekty působící v podnikatelském prostředí (S.11 a S.12) zůstávají z hlediska ekonomické váhy spíše okrajové – jejich produkce dosáhla 4,8 miliardy Kč a HPH 2,1 miliardy Kč.

Tabulka 6: Produkce a přidaná hodnota neziskových institucí, údaje v mil. Kč, 2022

	Neziskové nefinanční a finanční instituce (S.11 a S.12)	Neziskové instituce sloužící domácnostem (S. 15)	Neziskový sektor celkem
Produkce (mil. Kč)	4 819	110 028	114 847
Hrubá přidaná hodnota (mil. Kč)	2 094	58 326	60 420

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2022

Tabulka 7: Produkce a přidaná hodnota podle zaměření neziskových aktivit, 2022

COPNI	Produkce NI celkem mil. Kč	Přidaná hodnota NI celkem mil. Kč
Bydlení	722	265
Zdraví	5 811	3 514
Rekreace a kultura	33 845	13 299
Vzdělávání	18 596	11 524
Sociální péče	21 879	13 912
Náboženství	2 481	1 259
Politické strany, odborové a profesní organizace	6 038	2 733
Ochrana životního prostředí	1 545	794
Služby jinde neuvedené	23 929	13 120

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2022

Neziskové instituce představují ekonomicky relevantního aktéra – zejména v oblastech sociální péče, rekreace a kultury a vzdělávání. Při detailnější analýze produkce a hrubé přidané hodnoty (HPH) neziskových institucí podle mezinárodní funkční klasifikace COPNI se potvrzuje výrazná dominance několika klíčových oblastí. Nejvýznamnější roli hraje oblast rekreace a kultury (produkce 34,4 mld. Kč, HPH 13,7 mld. Kč) následovaná segmentem sociální péče s produkcí 21,9 miliardy Kč a HPH 13,9 miliardy Kč. Významný souhrnný objem vykazují také vzdělávání a tzv. služby jinde neuvedené, které zahrnují různorodé činnosti od komunitní práce po specifické oblasti jako je: místní a regionální rozvoj (produkce 3,6 mld. Kč, HPH 1,8 mld. Kč), ochrana lidských práv (3,4 mld. / 1,8 mld.) nebo humanitární pomoc do zahraničí (2,7 mld. / 1,7 mld.).

Ekonomická aktivita neziskového sektoru je tedy silně koncentrována do několika dominantních oblastí. Menší tematické segmenty, jako je ochrana životního prostředí, bydlení nebo výzkum a vývoj v oblasti služeb, vykazují sice nižší výkonnostní ukazatele, nicméně to nemusí zdaleka odpovídat o jejich

společenské relevanci – jejich přínos bývá často kvalitativního charakteru, orientovaný na dlouhodobé dopady nebo konkrétní a menší cílové skupiny.

4 Dobrovolnictví

Neziskový sektor v České republice představuje rozsáhlou platformu pro dobrovolnickou angažovanost. Podle nejnovějších údajů za rok 2023 odpovídala dobrovolnická činnost organizovaná neziskovými institucemi přibližně 20,8 tisícům plných pracovních úvazků (FTE), což představovalo téměř 37 milionů odpracovaných hodin. Ekonomická hodnota tohoto výkonu byla vyčíslena na více než 8,2 mld. Kč.⁷

Dobrovolníci se nejčastěji zapojují do aktivit spojených se společenským životem, kulturou a veřejnými službami. Největší část z nich působila ve společenských organizacích, zejména ve sportovních, zájmových a komunitních spolcích, které představují hlavní oblast dobrovolnické činnosti. Významný podíl dobrovolníků se angažoval také v oblasti kultury, zábavy a rekreace, zatímco další nemalá část se uplatnila ve veřejné správě – typicky jako členové dobrovolných hasičských jednotek. Menší, ale stále relevantní zastoupení mělo dobrovolnictví v oblasti sociálních a zdravotních služeb.⁸

Z hlediska právní formy neziskových organizací, ve kterých dobrovolníci působili, dominovaly spolky, a to jak samostatné, tak i pobočné. Spolky díky své otevřené a flexibilní právní úpravě stále tvoří páteř dobrovolnického sektoru, a to jak v tradičních, tak nově vznikajících iniciativách.⁹

Tabulka 8: Počet dobrovolníků a povaha jejich dobrovolnické aktivity, 2023

	Neziskové instituce celkem	Neziskové nefinanční a finanční instituce (S.11 a S.12)	Neziskové instituce sloužící domácnostem (S.15)
Počet dobrovolných pracovníků (FTE)	20 810	50	20 760
Počet hodin odpracovaných dobrovolníky	36 962 496	88 997	36 873 499
z toho jednorázové práce	13 %	26 %	13 %
z toho nepravidelné práce	48 %	24 %	48 %
z toho pravidelné práce	34 %	63 %	34 %
-- řídicí a odborné duševní práce	20 %	30 %	20 %
-- nižší administrativní práce, provozní práce, řemeslné a kvalifikované výrobní práce	58 %	81 %	58 %
-- práce při obsluze strojů, pomocné a nekvalifikované práce	16 %	2 %	16 %

Zdroj: ČSÚ, SÚNI, 2023

⁷ Zdroj: https://apl.czso.cz/nufil/fdktjr8s/SUNI_2022rhjewg.pdf. Tento odhad přibližně odpovídá i odhadu analytického ústavu STEM o hodnotě dobrovolnické práce vykonané dobrovolníky, kteří jsou organizováni neziskovými organizacemi, viz www.indexsolidarity.cz (odhad cca 10 mld. Kč na základě odpovědí respondentů a expertní korekce). Pozor, tento výsek dobrovolnictví představuje jen určitou část veškeré dobrovolnické práce. Ta je často také neorganizovaná nebo organizovaná jinými subjekty, než jsou neziskové instituce. Například neformálními komunitami bez právní subjektivity nebo třeba obcemi. Celkový objem dobrovolnictví v ČR a jeho hodnota tak mohou být přibližně 3,5krát větší (indexsolidarity.cz).

⁸ Dobrovolnictví v ČR – 2023, ČSÚ, Dostupné zde: <https://csu.gov.cz/docs/107508/7fbfd5a8-616b-409b-8589-af6e8e931a73/990283-24.pdf?version=1.0>

⁹ Dobrovolnictví v ČR – 2023, ČSÚ, Dostupné zde: <https://csu.gov.cz/docs/107508/7fbfd5a8-616b-409b-8589-af6e8e931a73/990283-24.pdf?version=1.0>

Oceňování dobrovolnické práce v neziskovém sektoru v České republice zajišťuje Český statistický úřad, který k tomu využívá medián hodinové mzdy zveřejňovaný v Informačním systému o průměrném výdělků (ISPV). Pro rok 2023 činil tento medián 221,79 Kč za hodinu. Hodnota dobrovolnické práce je následně vyčíslena jako součin tohoto mediánu a celkového počtu odpracovaných hodin dobrovolníky.¹⁰

V roce 2023 dobrovolníci odpracovali celkem 36 962 496 hodin, což představuje ekvivalent 8,2 miliardy Kč. Naprostá většina tohoto výkonu – konkrétně 36 873 499 hodin, tedy 99,8 % – byla realizována v rámci neziskových institucí sloužících domácnostem. Právě tyto organizace samy o sobě zprostředkovaly či zorganizovaly dobrovolnickou práci ve výši 8,18 miliardy Kč. Tato hodnota sice není zahrnuta do standardního výpočtu HDP, nicméně je součástí hrubé přidané hodnoty satelitního účtu neziskových institucí diskutované v předchozí kapitole.

Tabulka 9: Počet hodin odpracovaných dobrovolníky v neziskových institucích a ocenění jejich práce, 2023

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Počet odpracovaných hodin celkem (v mil. hodin)	46,1	48,8	50,4	49,7	47,8	37,7	32,4	39,2	37,0
Ocenění celkem (v mil. Kč)	6 084	6 783	7 566	8 141	8 328	6 856	6 269	8 122	8 193

Zdroj: SÚNI, 2023, dostupné [zde](#)

Mezi lety 2015 a 2019 počet odpracovaných hodin kolísal mezi 45 až 50 miliony, přičemž celkové ekonomické ocenění dobrovolnické práce se zvýšilo ze 6,1 miliardy na 8,3 miliardy Kč. Tento trend však zásadně narušila pandemie COVID-19, která v roce 2021 přinesla prudký propad – objem odpracovaných hodin klesl na hodnotu 32,4 milionu a peněžní ocenění spadlo na 6,3 miliardy Kč.

V posledních dvou letech došlo k postupnému oživení dobrovolnické činnosti. V roce 2022 stoupl počet odpracovaných hodin na 39,2 milionu a ocenění dosáhlo 8,1 miliardy Kč. V roce 2023 bylo zaznamenáno mírné snížení objemu práce na 37 milionů hodin, nicméně díky růstu mezd zůstalo finanční vyjádření téměř identické, a to 8,2 miliardy Kč. Přestože intenzita dobrovolnictví zatím nedosahuje předpandemické úrovně, rostoucí medián mezd pomáhá udržet ekonomický přínos dobrovolnické práce na relativně vysoké úrovni.

5. Struktura financování neziskových institucí v r.2022

Páteří financování neziskových institucí sloužících domácnostem (S.15) v České republice jsou veřejné zdroje. Podle údajů Českého statistického úřadu tvořily v roce 2022 více než třetinu celkových příjmů (37,2 %). Tato stabilní podpora ze strany státu, krajů a obcí představuje klíčový pilíř pro fungování celého sektoru a umožňuje realizaci řady veřejně prospěšných aktivit.

Významnou složku příjmů ale představují také vlastní zdroje (32,8 %), konkrétně tzv. ostatní netržní produkce (22,2 %) a příjem za tržní produkci (10,6 %). Ostatní netržní produkce představuje výstupy z činností, které nejsou primárně ziskově orientované, ale plní důležité společenské funkce. Typicky jde o služby v oblasti sociální pomoci, vzdělávání, kultury, poradenství nebo volnočasových aktivit, které neziskové organizace poskytují za poplatek, který je nižší, než je tržní cena.

¹⁰ Pro srovnání: v indexsolidarity.cz při výpočtech analytici STEM předpokládají, že hodnota typické hodiny dobrovolnické práce je o něco menší, než je medián v tržní ekonomice. Proto hodiny dobrovolnické práce násobí jen 70 % mediánové hodinové mzdy v ekonomice.

Tabulka 10: Struktura finančních zdrojů neziskových organizací, 2022, čísla jen za S.15

Typ zdroje	Podíl (%)
Z veřejných zdrojů – dotace, půjčky	37,2
Příjem za netržní produkci	22,2
Příjem za tržní produkci	10,6
Dobrovolná práce	8,8
Od firem – firemní dárcovství	6,2
Od obyvatelstva – členské příspěvky	5,7
Ze zahraničí – dary, dotace EU	4,7
Od obyvatelstva – dary	4,1
Důchod z vlastnictví	0,4

Zdroj: Tisková konference ČSÚ - [Dobrovolnictví v neziskových institucích](#) 2024, str. 7

Menším, avšak stále významným zdrojem financování neziskových organizací jsou příjmy z tržní produkce (10,6 %), tedy z činností poskytovaných za tržní ceny. U neziskových subjektů přitom platí, že veškerý zisk z těchto aktivit musí být zpětně reinvestován do naplňování jejich veřejně prospěšného poslání. Typickými příklady tržní produkce jsou vzdělávací kurzy a semináře, vydávání odborných publikací a metodik, prodej výrobků z chráněných dílen (např. keramika, textil, dřevěné hračky), provozování kaváren, second handů nebo integračních podniků, a v neposlední řadě také pronájem prostor či technického vybavení.

Firemní dárcovství tvořilo 6,2 % příjmů v roce 2022. Tento segment příjmů představuje prostor pro další rozvoj – zejména s ohledem na rostoucí důraz na společenskou odpovědnost firem (CSR) a jejich roli v podpoře komunitních a veřejně prospěšných aktivit. Domácnosti přispěly na činnost neziskových organizací celkem 9,8 % příjmů sektoru, a to jak formou členských příspěvků (5,7 %), tak prostřednictvím individuálních darů (4,1 %). Významný podíl na celkovém financování má rovněž dobrovolnická práce na chodu neziskových institucí, která v roce 2022 odpovídala přibližně 8,8 % z celkové hodnoty zdrojů. Ačkoli nejde o přímý peněžní tok, její ocenění ilustruje reálný ekonomický přínos dobrovolnictví pro chod neziskových institucí. Celkem tak tuzemské dary a dobrovolnictví představovaly skoro 26 % příjmů NI. Zahraniční zdroje tvořily pouze 4,7 % financování, což potvrzuje silnou orientaci českého neziskového sektoru na domácí finanční toky.

Lze tedy shrnout, že 37 % financování neziskových institucí představují zdroje z českých veřejných rozpočtů, 33 % vlastní produkce, 26 % tuzemské dary, členské příspěvky a dobrovolnictví a zbývajících necelých 5 % zahraniční zdroje.

6. Přínos neziskových organizací ve veřejně-prospěšných a odborných službách

Neziskové organizace v České republice představují klíčové poskytovatele veřejně prospěšných služeb v oblastech, které by jinak musel plně zajišťovat stát – zejména v sociální péči, vzdělávání, kultuře nebo zdravotnictví. Jejich přínos je měřitelný nejen společenským dopadem, ale i z hlediska ekonomického výkonu.

7. Kritická místa a prostor pro další rozvoj

Přestože neziskové organizace plní významnou roli, čelí i několika strukturálním výzvám:

- Závисlost na veřejném financování – Veřejné zdroje, jako jsou dotace, granty nebo transfery, tvoří největší složku příjmů (37,2 %). Tento model přináší určitou stabilitu, ale také zranitelnost, zejména v době rozpočtových škrťů nebo politických změn.

- Nízké zapojení firemního sektoru – Firemní dary tvoří jen 6,2 % zdrojů.¹¹

8 Zdroje dat, způsob výpočtu a omezení statistik

8.1. Zdroje dat a metodika

Klíčovým zdrojem dat pro tuto kapitolu je Satelitní účet neziskových institucí (SÚNI), který zpracovává Český statistický úřad (ČSÚ) na základě mezinárodně harmonizované metodiky definované v *Příručce o neziskových institucích v systému národních účtů (Satellite Account on Non-profit and Related Institutions and Volunteer Work)* (UN, 2018). SÚNI je součástí systému národních účtů a zaměřuje se primárně na ekonomicky kvantifikovatelné ukazatele – především produkci, přidanou hodnotu, zaměstnanost a zdroje financování.

Zpracování satelitního účtu vychází z kombinace různých datových zdrojů:

- Roční šetření neziskových institucí,
- Registr ekonomických subjektů (RES),
- Administrativní data – např. daňová přiznání, účetní závěrky, hlášení o mzdách a zaměstnancích,
- Modelace a dopočty – používané pro zahrnutí malých nebo neúplně vykazujících jednotek, aby byla zajištěna úplnost agregátů.

Klíčový sektor, který v této kapitole sledujeme, jsou primárně neziskové instituce sloužící domácnostem označované jako S.15. Tyto neziskové instituce podle metodiky splňují následující kritéria:

- Jsou právně nezávislé,
- Nejsou kontrolovány vládou (např. většina vedení není jmenována státní institucí),
- Neusilují o zisk a případný zisk používají výhradně na vlastní činnost,
- Primárně slouží domácnostem – tedy jednotlivcům nebo komunitám.

Typicky se jedná o: spolky, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, ústavy nebo registrované církve (bez jejich právnických osob jako např. farnosti). Naopak nejsou zahrnuty neformální iniciativy bez právní subjektivity, ziskové firmy se svými CSR¹² aktivitami nebo organizační složky státu.

8.2. Limity statistik

1. Časová prodleva

SÚNI (Satelitní účet neziskových institucí) je komplexní statistický produkt, jehož zpracování

¹¹ Studie CAF Corporate Giving 2024 upozorňuje na klesající reálnou úroveň firemního dárcovství. V kontextu Británie firemní zisky v poslední dekádě výrazně rostly, ale objem darovaných prostředků stagnoval či dokonce klesal. V roce 2023 například činil objem darů TOP100 britských firem 1,82 miliardy liber, ale pokud by reflektoval růst zisků, mohl by dosáhnout až hodnoty 3,13 miliardy liber. Za firmy nepatřící do TOP100 byl celkový objem darů odhadnut na 2,47 miliardy liber. V roce 2023 by při součtu výše uvedených čísel dary britských firem dosáhly částky 4,29 bilionu liber. Pokud by ale všechny firmy darovaly 1 % před zdaněním svých zisků, celkový objem darů by byl 9,9 miliardy liber, tedy více než dvojnásobek. Podle této zprávy jsou nejštedřejší firmy z oblasti zdravotnictví a spotřebního zboží.

¹² CSR (Corporate Social Responsibility) – aktivity firem zaměřené na udržitelný rozvoj, etické podnikání a pozitivní dopad na společnost.

závisí na dostupnosti administrativních a výkazových dat. Z tohoto důvodu jsou údaje publikovány s více než ročním zpožděním – například data za rok 2023 budou k dispozici až na podzim (říjen/listopad) 2025. To může snižovat jejich aktuální použitelnost.

2. Regionální zkreslení

V regionálních statistikách dochází ke zkreslení v důsledku vysoké koncentrace sídel organizací v Praze – typicky u celostátních spolků a pobočných organizací, které působí napříč republikou, ale jsou formálně registrovány v hlavním městě.

3. Vyčíslení dobrovolnické práce

Odhad ekonomické hodnoty dobrovolnictví se provádí jako součin počtu odpracovaných hodin a mediánu hodinové mzdy (dle ISPV). Tento postup nereflakuje rozdíly v kvalifikaci, intenzitě či typu práce, a navíc závisí na ochotě a přesnosti respondentů (organizací) při uvádění času věnovaného dobrovolnictví. Není zde z povahy věci zachyceno dobrovolnictví, které není zprostředkováno neziskovými institucemi, kterého je podle jiných výzkumů (např. indexsolidarity.cz) více než polovina z celkového objemu dobrovolnictví.

4. Mezinárodní srovnatelnost

Mezinárodní porovnání je problematické z důvodu odlišného institucionálního vymezení neziskového sektoru, metodologických přístupů a právních režimů. Proto je potřeba česká data interpretovat spíše v domácím než mezinárodním kontextu.

Tým

Jaromír Mazák, jaromir.mazak@stem.cz

Doris Borovcová, doris.borovcova@stem.cz

Za konzultace děkujeme také Jitce Fořtové z Českého statistického úřadu